

EGNA INTEGRATIONSSTIGAR PÅ SVENSKA ELLER INTE?

EN UTVÄRDERING AV PROJEKTET SFX SVENSKA

En rapport utförd av tankesmedjan Magma

Lia Markelin, Olivia Dahllund & Lars Sjöblom

30.10.2017

Innehållsförteckning

Sammandrag	2
1. Introduktion	3
2. Integration på svenska i huvudstadsregionen	4
3. SFX Svenska som ny modell	6
4. SFX-studerandes sammansättning och bakgrund	8
5. Utvärderingens utförande	8
6. SFX Svenska: projektets målsättningar och förverkligande	10
Planering och rekrytering	11
Ansvarsfördelning och kommunikation	13
Undervisningen och lärarnas erfarenheter	14
Inläring i arbetet och arbetsgivarnas erfarenheter	16
Studerandes erfarenheter	18
<i>Orsaker till att delta i SFX Svenska</i>	18
<i>Praktiska resultat</i>	19
<i>Studerandes synpunkter på språkpraktik och inläring i arbete</i>	21
<i>Studerandes syn på egen motivation</i>	22
<i>Orsaker till avbrutna studier</i>	23
<i>Allmänna synpunkter om SFX och framtidsplaner bland studerande</i>	23
<i>Sammanfattning av studerandes erfarenheter</i>	24
Mentorskapet och mentoreernas erfarenheter	25
7. Helhetsbedömning av projektet och modellen	27
8. Projektets lärdomar och vidareutveckling	30
9. Rekommendationer	32
Källor	34
Bilaga 1: Medlemmar i SFX styrgrupp	35
Bilaga 2: De ursprungliga målsättningarna för SFX och hur de förverkligats, i korthet	36

Sammandrag

Projektet *SFX Svenska* var ett tvåårigt samarbetsprojekt mellan Helsingfors arbetarinstitut (Arbis), Prakticum och Luckan som utfördes 2015–2017. Syftet med projektet var att bygga en modell för integration på svenska där undervisning i svenska erbjuds i samband med närvårdarstudier. Projektet finansierades av Europeiska socialfonden (ESF) med egenfinansieringsandelar av Helsingfors stad och Svenska kulturfonden.

Utvärderingen presenterar projektets målsättningar och hur de har uppfyllts. Materialet baserar sig på projektets egna dokument samt en enkät bland alla som varit involverade i projektet. Utvärderingen konstaterar att vissa målsättningar uppfyllts väl medan andra uppfyllts bristfälligt. Projektet var ambitiöst och hade många utmaningar, så som livligt personalbyte och strukturella förändringar inom respektive organisation. En stram tidtabell i början av projektet bidrog också till utmaningar i planeringen och genomförandet.

Målsättningen med projektet var att 20 personer skulle slutföra två av de fem moduler som krävs för närvårdarexamen och samtidigt lära sig svenska med vårdinriktning. Med hjälp av mentorstöd via Luckan skulle studerande få ytterligare stöd för sin integration. Tanken var att en utbildningsmodell skulle byggas upp som även kunde användas inom andra yrkesinriktningar. Fem personer slutförde hela det tänkta programmet, vilket pekar på svårigheter med att uppnå den kvantitativa målsättningen. Bland de delmål som uppnåddes inom projektet kan nämnas utvecklingen av yrkesinriktad vårdsvenska vid Arbis, en handbok för arbetsgivare och vägledare i god kommunikation på svenska, och utveckling av mentorverksamhet som stöd i studier. Till de delmål som uppfylldes bristfälligt hör förankring av utbildningsmodellen och finansieringen för framtiden.

Alla tre organisationer har fortsatt sitt arbete med undervisning för och integration av invandrare, och både detta arbete och samarbetet organisationerna emellan ser ut att ha stärkts i och med projektet. Vad som konkret kommer att hända i form av ett trepartssamarbete – eller om det i framtiden kommer att fortsätta – är dock i dagsläget oklart. Trots ett antal utmaningar har modellen fungerat väl för de studerande som var motiverade och intresserade av att bli närvårdare. Projektets erfarenheter ger en god grund för att bygga upp en mer permanent stig på svenska, med olika yrkesinriktningar.

Utvärderingen utmynnar i ett antal rekommendationer som utredarna anser skulle vara viktigt att ta i beaktande i det framtida arbetet – både då lärdomarna SFX gett utarbetas vidare och då eventuellt andra regioner funderar på liknande utbildningar. Utredarna önskar också att finansierare och andra som planerar resursbehov tar i beaktande de lärdomar projektet gett, bland annat gällande behov för tillräcklig tid för planering och rekrytering.

1. Introduktion

Projektet *SFX Svenska* är ett tvåårigt samarbetsprojekt mellan Helsingfors arbetarinstitut (Arbis), Fortbildningscentrum Practicum och Luckan som utfördes 2015–2017. Syftet med projektet var att bygga en modell för integration av invandrare på svenska där undervisning i svenska erbjuds i samband med närvårdarstudier. "SFX" är en förkortning av "Svenska för X" där x står för ett yrke, i detta fall närvårdaryrket. Projektet finansierades av Europeiska socialfonden (ESF) via Närings-, trafik- och miljöcentralen i Tavastland (som hanterar de EU-medel som projektet byggde på), med egenfinansieringsandelar av Helsingfors stad och Svenska kulturfonden.

Utvärderingen presenterar projektets målsättningar och hur de har uppfyllts. Materialet baserar sig på projektets egna dokument samt en enkät bland alla personer som varit inblandade: studerande, lärare, mentorer, arbetsgivare och organisatörer. Enkäten sändes ut till 81 personer och svarsprocenten var 65 %. Av dessa intervjuades 26 personer. En kortfattad översikt över målsättningarna och hur de uppnåtts hittas i Bilaga 2.

Utvärderingen konstaterar att vissa målsättningar uppfyllts väl medan andra uppfyllts bristfälligt. Enligt den ursprungliga projektplanen var målsättningen att 20 studerande skulle genomgå programmet och uppnå nivå C i svenska enligt den europeiska referensramen. Endast fem personer slutförde programmet, vilket innebär att den numerära målsättningen inte uppnåtts. Däremot har de som gått utbildningen gett den mycket goda betyg: på en skala på 1–5 gav sju av tio studerande programmet som helhet vitsordet fyra eller fem.

Den här rapporten granskar ingående vilka delar som har lyckats bra och vilka mindre bra. Hur har den så kallade trepartsmodellen fungerat och vilket mervärde har den erbjudit studerandena? Vad kan vi lära oss av projektets erfarenheter med tanke på en modell för integration på svenska i framtiden?

Under projektets gång har projektpersonalen lämnat in uppföljningsrapporter till NTM-centralen i Tavastland. Dessutom har småskaliga enkäter gjorts för att kartlägga studerandes, mentorer och arbetslivsrepresentanters åsikter. Projektarbetarna har dock inte utfört någon mer heltäckande analys eller rapport och därför anlätades Magma för uppdraget att utföra en närmare utvärdering. Magma har innan sitt uppdrag inte haft något att göra med projektet och har därför inte haft något eget intresse i frågan.

Nämnas kan att Magma inte haft tillgång till projektets egna slutrapporter eller redovisningar, eftersom dessa utarbetades under samma tid som Magma anlätades för utvärderingsuppdraget.

Utvärderingsrapporten vänder sig till dem som varit involverade i *SFX Svenska* och dem som eventuellt kan tänka sig vara med i något liknande projekt i framtiden. Sålunda kan utbildningsanordnare, organisationer och arbetsplatser som utbildar, stöder och jobbar med invandrare ha behållning av rapporten. En annan viktig målgrupp är myndigheter och beslutsfattare som styr integrationspolitiken i Helsingfors och resten av det svensk- och tvåspråkiga Finland. *SFX Svenska* utgör ett exempel på en svenskspråkig integrationsstig i Finland och vad en sådan kan innebära.

2. Integration på svenska i huvudstadsregionen

Invandringen till Finland har ökat märkbart under senaste decennier. I slutet på 2016 var antalet personer som fötts i ett annat land ca 360 000. I början av 2017 hade redan närmare 15 % av befolkningen i Helsingfors sitt ursprung i något annat land.¹ Det här har instigerat mycket forskning, politiska linjedragningar och konkreta åtgärder för integrering av invandrare i Finland och Helsingforsregionen. För det mesta har detta dock skett på finska. Det svenskspråkiga integrationsarbetet i Helsingforsregionen har fått mindre uppmärksamhet och är ännu relativt nytt.

Det finns ändå ett intresse bland invandrare att integrera sig på svenska. Forskare Mika Helander har uppskattat det potentiella intresset till flera tusen över hela landet (Helander 2015: 29). Tidigare har det uppskattats att hela 20 % av alla invandrare i huvudstadsregionen är intresserade av att välja svenska som expeditionsspråk, och hela hälften intresserade av att lära sig både finska och svenska (Creutz & Helander 2012).

De mest konkreta siffror som finns tillgängliga för hur många som de facto väljer svenska är antalet deltagare i kurser arrangerade inom den fria bildningen, både svenska språkkurser riktade till invandrare samt integrationskurser. Under läsåret 2015–2016 deltog hela 740 personer i kurser i svenska i Helsingforsregionen, av närmare 1300 personer totalt i hela landet (se Tabell 1). Det tyder på att över hälften av alla invandrare med intresse att lära sig svenska skulle bo i huvudstadsregionen. Av alla som deltog i svenskspråkiga integrationsutbildningar deltog 35 i utbildningen i Helsingfors. De första svenskspråkiga integrationskurserna i Helsingfors arrangerades av Helsingfors Arbis år 2012 och hade då 12 deltagare; intresset har ökat för varje år sedan dess (Teikari 2015: 75, Sundbäck 2017).

Tabell 1. Antal elever på svensk integrationsutbildning läsåret 2015–2016 (källa: Sundbäck 2017, 21).

	Svenska kurser	Integrations- utbildningar	Asylsökande (skilt)
<i>Esbo Arbis</i>	160	0	0
<i>Grankulla MI</i>	60	0	0
<i>Helsingfors Arbis</i>	513	35	0
<i>Vanda MI</i>	7	0	0
Sammanlagt	740	35	0
<i>Hela landet sammanlagt</i>	1296	634	133
Huvudstadsregionens andel	57 %	~1 %	0 %

Rätten att välja svenska som integrationsspråk är skyddad i lag. En person med uppehållstillstånd har rätt att välja antingen finska eller svenska som integrationsspråk enligt lagen om främjande av integration. Den här rätten kan ses som en grundläggande rättighet och valmöjlighet för nya medlemmar av ett tvåspråkigt samhälle. Det har visat sig att många som invandrat uppfattar svenska som lättare att lära sig än finska. Däremot har det också

¹ Se informationssidan 'Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä' som upprätthålls av Statistikcentralen: <http://ulkomaalaistaustaistehelsingissa.fi/fi/nykytilanne>.

visat sig vara rätt så svårt att integrera sig på svenska i huvudstadsregionen: informationen om möjligheten att integrera sig på svenska sprids inte automatiskt av myndigheter, och det råder brist på lämpliga modeller eller integrationsstigar (Helander 2015).

Då det gäller huvudstadsregionen finns det en viss rädsla för att svenska inte räcker som integrationsspråk, eller att det inte hittas arbetsgivare som är villiga att anställa personer som valt svenska som integrationsspråk i Helsingfors. För att undersöka hur potentiella arbetsgivare ser på frågan om att anställa invandrare som integrerar på svenska eller inte kan finska, utfördes en enkät inom ramen för Kommunförbundets projekt "Integration på svenska" bland svensk- och tvåspråkiga potentiella arbetsgivare. Enligt den ansåg 73 % att det går att jobba hos dem utan att ha kunskaper i finska. Även om det troligen främst var de som var positivt inställda till frågan som svarade på enkäten är siffran hög. Bland de möjliga arbetsuppgifter som nämndes fanns småbarnspedagogik och grundläggande utbildning. De största utmaningarna för att anställa personer med invandrabakgrund upplevdes vara bristande språkkunskaper, kulturella utmaningar och utbildning. För att underlätta anställningen av personer med invandrabakgrund nämndes behov av gratis språkkurser, mentorstöd och relevant utbildning (Sundbäck 2017).

Siffrorna ovan visar att det finns invandrade personer som har intresse av att lära sig svenska. När det dessutom ser ut att finnas en möjlig arbetsmarknad för personer som väljer svenska som integrationsspråk, finns det ett behov att förbättra möjligheten till integration på svenska i huvudstadsregionen. Det här har man också insett i Helsingfors: utvecklingen av den svenska integrationsvägen hörde till Helsingfors stads strategiska tyngdpunkter för 2013–2016.

I synnerhet råder det brist på modeller för hur man kan ta sig ut i arbetslivet på svenska. En ny rapport från Kompetenscentret för integration av invandrare (Aho & Mäkiäho 2017) visar att invandrare som deltar i yrkesinriktad arbetskraftsutbildning får sysselsättning lättare än andra. På finskt håll finns en bred palett av möjligheter t.ex. inom *Stadin osaamiskeskus*,² där man kan få hjälp med språket samtidigt som man kommer in i ett yrke med hjälp av arbetsverkstäder och yrkesutbildning. På svenska har däremot vägen från integrationsutbildning till studier eller arbete haltat. Det råder brist på praktiska modeller som är förankrade i arbetslivet, som hjälper invandrare att få en giltig utbildning och möjlighet att lära sig svenska samtidigt som de svarar på behov inom arbetsmarknaden. Liksom också Liselott Sundbäck (2017) kommenterade i sin slutrapport bör utvecklingen av svenskspråkiga integrationsstigar bli mer systematisk. Att det råder en brist på närvårdare i Helsingforsregionen med kunskaper i svenska var en av orsakerna till att starta SFX Svenska just inom närvårdaryrket. Liksom en av bakgrundskrafterna bakom SFX Svenska konstaterar: Vad man än gör är det viktigt att engagera arbetsgivarna och se till att de upplever att åtgärden föds ur deras egna behov.

² Stadin osaamiskeskus lyder under Stadin ammattiopisto, Helsingfors stads egen yrkesskola: <https://www.hel.fi/amatillinen/fi/esittely/stadin-osaamiskeskus/>.

3. SFX Svenska som ny modell

SFX Svenska skapades som en möjlighet att integrera invandrare i huvudstadsregionen på svenska genom att erbjuda en direkt väg till ett specifikt yrkesområde. Det råder en stor brist på svenskkunniga närvårdare i huvudstadsregionen men det finns inga vägar för icke-svenskspråkiga att komma in på fältet. SFX Svenska sågs därför som ett sätt att åtgärda denna lucka, och erbjuda konkreta utbildnings- och arbetsmöjligheter på svenska för invandrare i Helsingfors.

Konceptet SFX är taget från Sverige, där projektet definieras så här:

Svenska för yrkesutbildade, Sfx, är ett samarbete mellan kommunerna i Stockholms län med syfte att ta tillvara nyanländas yrkeskompetens. Kurserna utgör en skraddarsydd väg genom systemet och samlar alla pusselbitar som krävs för att eleverna så snart som möjligt ska få börja arbeta inom sitt yrkesområde. Det innebär intensiv svenska med fokus på yrkesspråket, orienteringskurser med nödvändig omkringkunskap för att veta hur respektive yrke fungerar i Sverige och möjlighet att komplettera sin utbildning för svenska förhållanden på högskole- eller gymnasienivå.³

Helsingfors invandrarkoordinator imponerades av projektet i Sverige då hon hörde att de på ett år lyckats få studerandenas svenska upp till en C-nivå (dvs modersmålsnivå) enligt den europeiska referensramen. Medan SFX i Sverige erbjuder stigar för en mängd olika yrkesgrupper – så som busschaufförer, programmerare, hantverkare, ingenjörer och medicinsk personal – var målsättningen ursprungligen att erbjuda två alternativ i Helsingfors: ett för närvård och ett för business. Det visade sig dock finnas resurser bara för ett alternativ och valet föll på närvård. Och medan Sfx i Sverige är tänkt främst för sådana med tidigare kompetens inom området, var SFX Svenska öppet även för sådana som inte hade tidigare erfarenheter eller kunskaper om vårddyrket.

I den ursprungliga projektplanen för SFX Svenska konstateras följande:

Projektet utvecklar en yrkesinriktad språkutbildning (passar också som en yrkesinriktad integrationsutbildning) på svenska för invandrare i huvudstadsregionen. I projektet utvecklas en utbildning där man kombinerar Helsingfors stads svenska arbetarinstituts (Helsingfors arbis) språkkurser i svenska med närvårdarstudier i Yrkesinstitutet Practicum (Practicum) och Föreningen Luckans (Luckan) mentorverksamhet som språk- och studiestöd. Projektet kombinerar dessa tre levande svenska rum, Helsingfors arbis, Yrkesinstitutet Practicum och Luckan. Dessa besöks och används av svenskspråkiga huvudstadsregionsbor och erbjuder en naturlig kontaktyta till samhället.⁴

I praktiken innefattade SFX Svenska två kurser i svenska (med vokabulären kopplad till social- och hälsovårdsbranschen) på Arbis inklusive språkpraktik, två helheter av Practicums fem moduler för närvårdaryrkesstudier inklusive inläring i arbete, samt ett mentorstöd via Luckan för ett halvt år. Efter projektets slut skulle studerande ha möjlighet att avlägga de

³ <http://sfx.se/om-sfx/sfx-konceptet/> (12.10.2017).

⁴ Projektplan för SFX Svenska, 29.6.2015.

resterande tre examensdelarna vid Prakticum och därefter avlägga närvårdarexamen. De fortsatta studierna var tänkta som flerformsstudier med möjlighet till läroavtal. Läroavtal är ett populärt alternativ för vuxna som vill omskola sig, men kräver goda språkkunskaper och gedigna yrkeskunskaper. SFX Svenska sågs därför också som en stig till läroavtal för invandrare.

Utbildningen för SFX-studerandena inleddes januari 2016 med språkstudier i svenska på Arbis, fyra dagar i veckan. Den innefattade både 'allmän svenska' och specifik vårdsvenska med terminologi för social- och hälsovårdsbranschen. Dessutom fick studerande bekanta sig med Prakticum och närvårdaryrket en dag per vecka. Den första delen avslutades med ett lämplighetstest för närvårdarstudierna på Prakticum; en intervju samt en sorts personlig uppsats om varför de ville studera till närvårdare. Under sommaren 2016 hade studerandena möjlighet att utföra en frivillig språkpraktik.

Under den andra delen av projektet, hösten 2016 och våren 2017, bestod studerandes veckoschema av 2 dagar närvårdarstudier, 1–2 dagar språkstudier, samt 1–2 dagar språkpraktik. Språkpraktiken avlade studerande bland annat på eftis, dvs eftermiddagsvård för lågstadieelever (7–8-åringar). De två modulerna som SFX-studerande avlade på Prakticum var *Stöd för utveckling och handledning* samt *Vård och omsorg*. I bägge moduler ingick en period av inläring i arbete (IA); den första på daghem och den andra inom äldreomsorgen.

Som stöd för både studierna och integrationen i det finländska samhället erbjöds studerandena en mentor via Luckan. Mentorerna rekryterades under våren 2016 och i augusti 2016 arrangerade Luckan två utbildningstillfällen för intresserade. Av de 13 som deltog i utbildningen ville 12 fortsätta i programmet. Det visade sig ändå att det bara var åtta studerande som valde att ha en mentor, och av dessa materialiserades sju mentor-adept-par. Under 2016–2017 träffade studerande sin mentor cirka 8 timmar i månaden.

Helsingfors Arbis fungerade som ledare för projektet, vilket innebar att de skötte all administrativ trafik gällande ansökan och hade huvudansvaret för att koordinera projektet och samarbetet med Prakticum och Luckan. I juni 2015 undertecknades ett samarbetsavtal mellan Arbis, Luckan och Prakticum. Där fastställdes bl.a. att projektet ska ha en styrgrupp, som kom att bestå av representanter för Esbo stad, Folkhälsan, Helsingfors arbis, Helsingfors stad, Luckan, Nylands arbets- och näringsbyrå, Nylands närings-, trafik- och miljöcentral (NTM) samt Prakticum.⁵ Styrgruppen träffades 2–4 gånger per år.

Ur avtalet framgår också att målsättningen med projektet inte varit enbart det konkreta utbudet för invandrare, utan också att samla erfarenheter av ett nytt sätt att arbeta:

Projektet utarbetar en modell för samarbete mellan ett medborgarinstitut, yrkesinstitut och en förening för att skapa en yrkesinriktad språkutbildning på svenska. Modellen presenteras och kommenteras av tre olika regioner i Svenskfinland. Samarbetsparterna ansvarar gemensamt för utvecklingen av modellen.⁶

⁵ Styrgruppens sammansättning ingår som bilaga 1.

⁶ Samarbetsavtal för projektet SFX svenska, undertecknat 23.6.2015.

Projekttiden för SFX svenska var ursprungligen från 1.9.2015–30.6.2017, men förlängdes till 31.10.2017.

4. SFX-studerandenas sammansättning och bakgrund

Som bakgrundsinformation kan nämnas att SFX-studerandena utgjorde en brokig skara med tanke på språk, bakgrund, utbildning och ålder. Bland dem som svarat på Magmas enkät fanns sju länder och fem språkgrupper representerade (se Tabell 2). Bland dem som hoppat av och inte svarade på enkäten finns personer med ursprung i Filippinerna, Iran, Somalia, Sydafrika och Syrien. Bara en hade finskt medborgarskap. Tiden de studerande hade bott i Finland varierande från två till åtta år: i medeltal hade respondenterna bott 4,7 år i Finland. Åldern på studerandena varierade mellan lite på 20 år upp till omkring 70 år; hälften av dem som svarat på enkäten var i ålderskategorin 31–40. Av alla SFX-studerande var 10 kvinnor (av vilka 6 svarat) och 7 män (av vilka 4 svarat).

Tabell 2. Studentrespondenterna enligt ursprungsland, modersmål och medborgarskap (N = 10).

Ursprungsland	Modersmål	Finsk medborgare
Irland	engelska	Nej
Italien	italienska	Nej
Ryssland	ryska	Nej
Ryssland	ryska	Nej
USA	engelska	Nej
Uzbekistan	ryska	Ja
Vietnam	vietnamesiska	Nej
Vietnam	vietnamesiska	Nej
Peru	spanska	Nej
Polen	polska	Nej

Utbildningsmässigt varierade SFX-studerandenas bakgrund från bristande grundläggande skolgång till doktorsexamen. Bland tidigare utbildningar nämndes bl.a. doktorsgrad i slaviska språk, doktorsgrad i biologi, kandidatexamen i farmakologi, flygvärdinneexamen, Business English och Advanced media. Den person som inte hade slutfört grundskolan måste avsluta studierna efter den första språkkursen på Arbis.

Enligt projektplanen skulle alla studerande som inledde programmet ha kunskaper i svenska minst på nivå A2 enligt den europeiska referensramen. Den europeiska referensramen börjar från A1 (nybörjare), via sex steg fram till C2 (modersmålsnivå). Den ursprungliga målsättningen var att studerandena skulle nå upp till C-nivå i svenska, men den ambitionsnivån sänktes sedermera till nivå B.

5. Utvärderingens utförande

Som underlag för sin analys har Magma använt sig av allt det skriftliga material som funnits tillgängligt av och om SFX Svenska. Här ingår avtal, projektplaner, kursfordringar,

självtvärderingar, tidigare inspelade intervjuer och dylikt. Även den information som finns tillgänglig på projektets webbplats sfxsvenska.fi har utnyttjats. Som huvudmaterial för denna utvärdering har Magma använt det material som en omfattande enkät samt intervjuer gett vid handen. Magma har som sagt inte haft tillgång till projektets egen slutrapportering.

Flera olika yrkeskategorier har varit involverade i SFX Svenska och olika personer har deltagit i projektet i olika roller. Sammanlagt identifierades 82 personer som på olika sätt deltagit i projektet. Dessa bestod av studerande, lärare, mentorer, arbetsgivare samt projektets organisatörer. Därmed utarbetades tre olika enkäter anpassade till de olika kategorierna: en studentenkät på svenska, en studerandeenkät översatt till engelska samt en gemensam enkät för de övriga. Magma använde sig av E-lomake, ett elektroniskt webbenkätsystem. Den gemensamma enkäten för lärare, mentorer, arbetsgivare och organisatörer hade en gemensam flik och därefter olika flikar för olika yrkeskategorier. Respondenterna ombads besvara endast de frågor som var relevanta för hans roll i projektet. Enkäten var lång och målgrupperna flera vilket tyvärr ledde till vissa missförstånd: till exempel svarade två arbetsgivare på frågorna för lärare respektive mentorer. Detta har naturligtvis beaktats i analysen.

Det var svårt att få kontakt med en stor del av studeranden. Antingen kunde man inte nå dem per telefon, eftersom deras respektive nummer inte var i bruk, eller så svarade de inte på e-post. Enstaka lovade per telefon att återkomma men gjorde det aldrig. En student av de ursprungliga 17 kunde inte alls kontaktas på grund av att vi inte hade tillgång till en fungerande e-postadress eller ett fungerande telefonnummer.

Alla övriga 81 fick ett personligt e-postmeddelande med länk till enkäten. Alla fick också en personlig svarskod som de skulle lägga till i enkätens första ruta. På detta sätt var det lätt att följa med hur många som svarade och påminna dem som inte svarat. Sammanlagt fick vi in 53 svar, vilket gav en svarsprocent på 65 % (se Tabell 3). Fem studerande svarade på svenska, fem studerande svarade på engelska och bland de övriga kategorierna svarade sammanlagt 43 personer.

Tabell 3. Enkätens respondenter: antal mottagare, antal svar och svarsprocent enligt kategori.

	Fick enkäten	Svarade	Procent
Studerande	16	10	63 %
Lärare	9	6	67 %
Mentorer	7	6	86 %
Arbetsgivare	40	22	55 %
Organisatörer	9	9	100 %
Sammanlagt	81	53	65 %

För att fördjupa sig i erfarenheterna från projektet har Magma intervjuat 26 av personerna som svarat på enkäten enligt vad som framgår i Tabell 4. Målsättningen med intervjuerna var att få en djupare inblick i de svar som kommit in via enkäten. Med hjälp av enkätsvaren var det lätt att identifiera personer med varierande erfarenheter för att göra intervjumaterialet så täckande som möjligt.

Tabell 4. Antal intervjuade personer enligt kategori.

	Antal intervjuade
Studera	10
Lärare	3
Mentorer	2
Arbetsgivare	5
Organisatörer	6
Sammanlagt	26

I en enkät med ett så pass begränsat antal respondenter är det inte möjligt att dra statistiskt relevanta slutsatser. Vi är heller inte i stånd till att göra allmängiltiga, generaliserbara påståenden. Vad vi däremot kan göra är att ge en rätt så heltäckande bild över hur just detta projekt lyckats enligt dem som var med, samt erbjuda vår egen analys över vilka projektets styrkor och svagheter varit.

I insamlingen av materialet har vi utlovat anonymitet till alla respondenter. Antalet personer inom varje kategori och varje arbetsplats är så pass litet att risken för att identifiera enskilda informanter är hög. Det innebär att vi i vissa fall hållit oss vagare än innehållet nödvändigtvis skulle ha dikterat.

Läsaren ombeds också ta i beaktande att både det gamla och nya materialet kan innehålla subjektiv eller motstridig information utgående från informantens, skribentens eller organisationens perspektiv. Även utvärderarnas personliga åsikter och erfarenheter kan spela in.

6. SFX Svenska: projektets målsättningar och förverkligande

Enligt den ursprungliga projektplanen var målsättningarna för SFX Svenska följande:

- 1) 20 elever avlägger 2 examensdelar av närvårdarutbildningen och uppnår c-nivå i svenska
- 2) Förstärka vägen in i arbetslivet och skapa en rekryteringskanal till en arbetsmarknad som lider av arbetskraftsbrist
- 3) Ge verktyg för arbetsgemenskaperna på svenskspråkiga daghem att kunna integrera invandrare på arbetsplatsen.
- 4) Utveckla Praktikums lärare i att handleda invandrare i studierna
- 5) Utveckla Arbets språkutbildning
- 6) Utveckla mentorverksamhet som stöd i studier
- 7) Förankra utbildningsmodellen och finansieringen för framtiden
- 8) Utreda fler yrkesinriktningsmöjligheter utgående från projektet erfarenheter
- 9) Öka delaktigheten i samhället, öka kunskap om den finländska arbetsmarknaden
- 10) Ge färdigheter för eleven att arbeta inom den svenska dagvården och social- och hälsovårdssektorn
- 11) Utveckla hej.fi med material från projektet

Dessa ursprungliga målsättningar justerades senare bland annat så, att punkt 11 om att utveckla hej.fi inte längre ingick i planerna. Webbplatsen hej.fi utvecklades inom projektet Delaktig i Finland och är tänkt som en informationsportal för invandrare som är intresserade av att integreras på svenska i Finland. Ansvaret för webbplatsen låg hos invandrarkoordinatorn med säte på Arbis, men i och med att invandrarkoordinatorns position inte varit fylld har inte heller webbplatsen fortsatt att utvecklas.

Utöver de övergripande målsättningarna hade ett antal delmål identifierats. Till dem hörde bland annat att:

- utveckla Arbis integrationsutbildning, SFI Arbis, med en yrkesinriktning (vårdsvenska).
- anpassa Praktikums närvårdarstudier med Arbis kurser i svenska.
- skapa en handbok för arbetsgivare och vägledare i god kommunikation på svenska.
- utveckla Praktikums arbetsplatshandledning.
- skapa, förverkliga och förankra fortbildningen för arbetsplatshandledare och personal i lättläst kommunikation.
- utveckla information om arbetsmöjligheter på svenska inom svenska dagvården, social och hälsovården för invandrare.
- utreda fler yrkesinriktningsmöjligheter utgående från projektets erfarenheter.
- förankra utbildningsmodellen och finansieringen för framtiden.

Ur nedanstående tabell framgår det att målsättningen på 20 studerande varit svår att uppnå, även i början av programmet. Nedan ska vi närmare se på orsaker till detta.

Tabell 5. Antal studerande som påbörjat respektive slutfört de olika modulerna inom ramen för SFX Svenska. Endast SFX-studerande inkluderade: i den första kursen i svenska kunde även andra SFI-studerande (Svenska för invandrare) på Arbis delta.

Tidpunkt	Kurs	Antal påbörjat	Antal slutfört
Vårterminen 2016	Arbis (Svenska 4–6 & Vårdsvenska)	18	14
Höstterminen 2016	Prakticum, modul 1 (Stöd för utveckling och handledning)	11	9
Höstterminen 2016	Arbis (Svenska/Vårdsvenska)	11	9
Vårterminen 2017	Arbis (Svenska/Vårdsvenska)	8	7
Vårterminen 2017	Prakticum, modul 2 (Vård och omsorg)	8	5
Höstterminen 2017	Prakticum, modul 3 (inte del av SFX)	5	pågående

Planering och rekrytering

En första projektansökan om medel från Europeiska socialfonden⁷ gick in från Arbis till NTM-centralen i Tavastland i november 2014, med planerad start i september 2015. Beskedet om att medel beviljats kom 3.7.2015, vilket lämnade relativt lite tid för förberedelser. Liksom en av projektplanerarna konstaterar: att hitta 20 invandrare i Helsingfors med kunskaper i svenska på nivå A2 är en 'utmaning utan like'. Därför skulle man gärna ha sett att beslutet

⁷ Inom ramen för 'Hållbar tillväxt och jobb 2014–2020, Strukturprogrammet för Finland'.

kommit tidigare och lämnat mera tid för planering. Enligt projektplanen skulle hösten 2015 användas för planering och rekrytering, och själva kursen starta i januari 2016. Organisatörerna var medvetna om att planering och rekrytering tar tid, och menar att de inte fick gehör för detta inom NTM-centralen utan fick jobba hårt för att få in en planeringstid i projektiden. Sedermera visade sig samarbetet med NTM-centralen fungera bra och NTM-centralen hade också en egen representant i SFX styrgrupp.

I september visade det sig dessutom att Arbis måste anhålla om ett anställningslov för att kunna anställa en projektledare, vilket kom som en överraskning för projektledningen. Detta ledde till att en projektledare kunde anställas först i november 2015 utan att själva kursens startdatum 4.1.2016 längre kunde ändras. Att man alls fick ihop 18 studerande på denna tid kommenterade en organisatör som 'ett mindre mirakel'. Att tiden för planering och rekrytering blev så kort verkade ändå få konsekvenser för förverkligandet av projektet i sin helhet. Flera av de 18 studerande som påbörjade programmet i januari visade sig ha bristande kunskaper både om vad de skulle studera eller vilka institutioner de kommit till, vilket troligen bidrog till det stora bortfallet som vi såg ovan. Bara 11 studerande påbörjade studierna på Prakticum hösten 2016, vilket alltså var bara hälften av den planerade gruppen på 20 personer.

Åtta av tio studerande som besvarade enkäten hade fått information om utbildningen via Arbis eller någon annan utbildningsanordnare. Informationen om utbildningen verkar alltså inte ha spridits t.ex. via TE-byråerna eller Luckan. En tidigare förfrågan bland eleverna visade också att de som påbörjade utbildningen saknade information bl.a. om hur utbildningen är upplagd och organiserad, arbetsmöjligheter efter utbildningen, mer om Prakticum och dess utbildningar samt hur tidigare utbildning eventuellt skulle kunna räknas tillgodo. Behovet av studieteknik och information om vad som förväntades av de studerade nämndes också.⁸

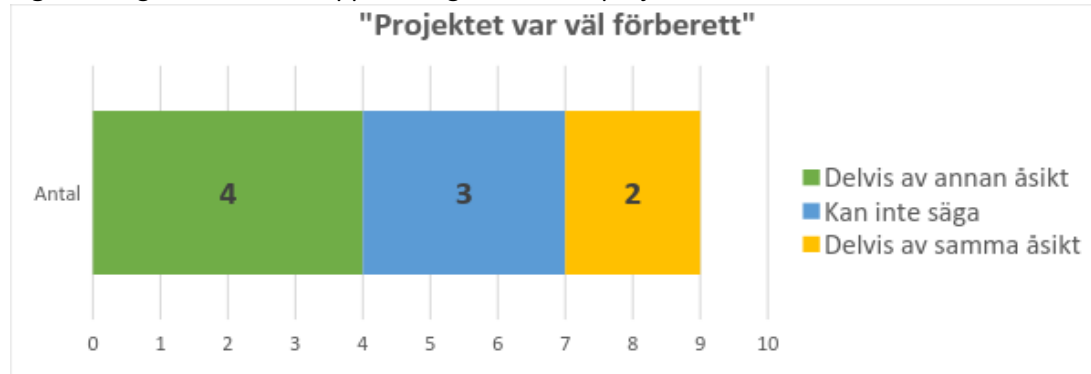
Trots att undervisningen på Prakticum startade först hösten 2016 verkar planeringen ha haltat även gällande lärarna. Trots att i alla fall en del av lärarna hade kontaktats i god tid innan projektets början så verkade lärarna inte involveras i planeringsprocessen. Av de sex lärare som besvarade enkäten ansåg bara en att hen deltagit i planeringen av projektet som helhet. Ingen av de sex höll helt eller ens delvis med om påståendet att "Jag fick tillräcklig information om SFX Svenska och dess målsättningar innan kursens början", även om i alla fall en tyckte att hen själv kunde ha varit mer aktiv och tagit reda på. En kommenterade: "[Jag] fick så gott som ingen info på förhand, ämnet dök bara upp på mitt schema". Det brast alltså helt tydligt i planeringen i och med att lärarna inte inkluderades i utformandet av projektet och att de inte upplevde sig få tillräckligt med information på förhand.

Då det visade sig att flera av nyckelpersonerna också kom att byta jobb under projektets gång, resulterade detta i att en del studeranden upplevde projektet som dåligt planerat och administrerat. Hösten 2016 då 11 studerande inledde sina studier vid Prakticum sågs av många – inklusive organisatörer, lärare och studerande – som en kaotisk period i projektet, en situation som säkert kunde ha förmildrats med bättre planering och framsynthet.

⁸ Enligt en kort enkät utförd bland SFX-studerande av Ingrid Rönnow 2017. Antalet respondenter var 6.

Organisatorerna visade sig vara väl medvetna om detta problem och gav inte sig själva lysande siffror för planeringen. Fyra av nio var helt eller delvis av annan åsikt om att projektet var väl förberett och tre kunde inte säga. Bara två var helt eller delvis av samma åsikt.

Figur 1. Organisatorernas uppfattning om hur väl projektet SFX Svenska förbereddes.

Orsaken till att hela tre inte kunnat svara på frågan återspeglar problemen som uppstått via personalbyte. Inom alla tre samarbetsorganisationer byttes den ursprungliga huvudorganisatören ut under projektets gång, vilket innebar att de som planerat projektet inte var de samma som rodde projektet i land. Eftersom alla dessa personer var centrala ur projektets synvinkel, och mer eller mindre drog hela den centrala koordineringen inom sin respektive organisation, uppstod en brist på kontinuitet. Det förklarar en stor del av de svårigheter projektet tampats med gällande både planering och administration. Åtgärder som organisatorerna därför skulle rekommendera för andra som eventuellt utför dylika projekt är bland annat följande:

- Avsätt tillräckligt mycket tid till både planering och utförande av projektet.
- Involvera alla parter i planeringen ca ett år innan.
- Involvera i synnerhet lärarna (både språk- och ämneslärare).
- Engagera inte bara en eller två personer per organisation utan hela team, inklusive stödfunktioner.
- Se till att teamen i de olika organisationerna kommunicerar med varandra.
- Skapa ett hållbart system för informationsspridning och –utbyte från början.

Ansvarsfördelning och kommunikation

Som en följd av den fördröjda rekryteringen och strama tidtabellen i början av projektet som beskrivits ovan, liksom också ett relativt aktivt personalbyte, verkar ansvarsfördelningen och kommunikationen inom projektet ha lidit. Ingen av organisatorerna gav fulla poäng för ansvarsfördelningen och tre var direkt missnöjda. Då de studerande skulle flyttas över från Arbis till Prakticum hösten 2016 var Prakticum helt tydligt inte tillräckligt förberedd på sitt uppdrag, trots att utbildningen skraddarsyttis för SFX studerande. Samtidigt fick Arbis en ny projektledare och Praktikums projektansvariga flyttades till andra uppgifter. Det ledde till att de studerande verkade ha känt sig lite ensamma och inte vetat vem de ska ty sig till. Detta verkar ha bidragit till att många studerande var missnöjda under höstterminen 2016, och rapporterar om hur undervisningen i svenska på Arbis gick åt till att klaga på Prakticum. I

synnerhet var man missnöjd med att information om praktikplatser kom så sent under höstterminen.

Många av de problem som projektet stöttades med verkade hänga ihop med bristande förberedelser och kommunikation. Eftersom projektet hängde på så få personer inom varje institution blev det snabbt problem då en person slutade eller kommunikationen inte löpte. Det verkade också råda brist på kommunikation lärarna emellan: av de sex lärare som besvarade enkäten var fyra av helt eller delvis annan åsikt om påståendet att de skulle ha fått god kontakt med övriga SFX-lärare. Det här uppfattade också studenterna, som kommenterade att det försvårade inläringen då lärarna inte verkade känna till vad de andra lärarna gjorde. Med bättre kommunikation och planering kunde det problemet säkert ha förminskats.

Överlag verkar projektet ha slitit med problem gällande dokumentation och utbyte av information. Det fanns till exempel ingen gemensam infobank eller dokumentationsplattform som alla från början skulle ha använt och systematiskt uppdaterat. Detta förbättrades dock mot slutet då en gemensam plattform togs i bruk. Det verkar också ha uppstått missförstånd om vem som borde ha ansvarat för vad: på Arbis upplevde sig projektledaren helt fast i det administrativa och hade svårt att få full insyn i Praktikums arbete, medan Prakticum skulle ha förväntat sig mer strukturerad projektstyrning från Arbis.

Mycket av det som upplevdes som problematiskt inom den så kallade trepartsmodellen kunde man definiera som 'födslovåndor': det var ett nytt projekt med många rörliga delar. Vi ska återkomma nedan till modellens styrkor och svagheter.

Undervisningen och lärarnas erfarenheter

Förutom den bristande planeringen verkar tre faktorer ha präglat lärarnas praktiska erfarenheter i klassrummet: studerandenas språkkunskaper, motivation och förmåga att hålla tider. Alla lärare som svarade på enkäten upplevde studerandenas kunskaper som ytterst ojämna: de hade väldigt olika yrkesmässiga erfarenheter och väldigt varierande kunskaper i svenska. Trots att baskravet för utbildningen var A2 i svenska, varierade kunskapen i praktiken stort. Det är också möjligt att alla lärare inte var förberedda på vilken kunskapsnivå de studerande i praktiken hade. Det gjorde det svårt för lärarna att följa sina kursplaner som tänkt.

Mycket sånt som jag hade planerat blev något annat i och med språknivån – vi hade bra och givande diskussioner men krävdes flexibilitet från både min och deras sida. ... Jag visste nog INTE vad jag gav mig in på... Jag var nog jätteförvånad över vilken nivå de var på, och undrade varifrån jag ska ta resurser för att lära dem svenska. (Lärare på Prakticum)

Ändå hade läraren i svenska på Arbis främst goda erfarenheter av studenternas motivation under våren 2016: "Jag upplevde alla vara extremt välmotiverade, de kämpade mycket hårt och hade hög närvaro trots det hårda tempot." Med tempot syftas här både till allt det

material de studerande måste ta till sig på kort tid och till den relativt krävande svårighetsgraden på kursen. Men också till den korta planeringstid som fanns till förfogande under hösten 2015, vilket innebar att allt arbete som enligt planen skulle göras under höst- och vårterminen måste pressas in under vårterminen. Den generella känslan verkar ha varit att allting kom igång med en väldig fart. Ändå verkar de studerande hålla med om att vårterminen 2016 började bra: så gott som alla respondenter nämnde hur bra undervisningen och läraren varit, och sju av tio höll med om att 'Studiematerialet för SFX svenska/vårdsvenska var lätt att förstå'. Ivern att lära sig språket var också stor: så gott som alla studerande önskade sig mera kurser i svenska. Läraren i svenska menar också att kursen i svenska hösten 2016 blev mindre vårdinriktad än planerat på grund av att studerande önskade mera "allmän svenska", något som de inte upplevde sig få annanstans ifrån.

Däremot uppfattade de Prakticum-lärare som besvarade enkäten att ca hälften av alla SFX-studerande var motiverade för studierna. Ovan nämndes svårigheterna Prakticum hade under hösten 2016, och de problemen ser ut att avspegla sig också på de studerandes motivation under den tiden. Under diskussioner som lärare hade med de studerande under hösten 2016 framkom det också att en del hade framtidsplaner som var väldigt långt från närvårdaryrket, vilket tydde på att de eventuellt valt fel bana, inte fått tillräckligt information om studiernas innehåll, eller valt utbildningen på fel grunder. En annan stor utmaning för lärarna var en del elevers svårigheter med att komma i tid till lektionerna. Trots att det bara gällde några enskilda studerande satte det en prägel på både studerandes och lärares erfarenheter. Liksom en av organisatörerna vid Prakticum konstaterar:

[Lärarna] var jätteivriga, men jag känner också att de blev jättefrustrerade när studerande kom och gick. Många tyckte det var jätteroligt att få undervisa en sådan här grupp, och sen när de haft dem i några veckor var några av dem... ja lite gav upp till och med. Och det var det jag tror [som gjorde att] studerande tyckte att de inte får det som de hade förväntat sig. Men lärarna sa att de har svårt att gå vidare då det byts väldigt mycket människor i klassrummet. Och lärarna hade svårt att veta om studerandena uppfattat vad de sade eller inte, för studerande sa bara [glatt] 'jä'. (P1)

De studerande själva verkade mer nöjda än missnöjda med undervisningen, trots klagomål som ventilerades under projektets gång. På en skala från 1 till 5 (där ett är inte alls bra och fem mycket bra) visar de siffror vi fått in från studerandena ett medeltal på 3,2 för undervisningen vid Prakticum och 3,7 för undervisningen på Arbis. Medan tre studenter gav undervisningen vid Prakticum en etta eller tvåa, gav ingen lägre än en trea åt språkundervisningen. Detta har troligen bland annat att göra med att språkläraren på Arbis satsade mycket på att utveckla ett anpassat studiematerial. De studerande upplevde många svårigheter på grund av språket, både i undervisningssituationer och i förhållande till studiematerialet. Trots att Prakticum arbetat med att anpassa studiehelheten för SFX-studerande, upplevde många att upplägget på Prakticum var gjort för sådana som har svenska som modersmål snarare än anpassat till studerande med svagare språkkunskaper:

Det fanns många intressanta saker. Men ibland upplevde jag att lärarna inte tänkte på att vi inte är finlandssvenskar. Vi behöver mera hjälp. Det hände att man får presentation, man pratar lite och sedan ska man diskutera i grupp. Men så kan man inte lära sig. Det är bättre att prata med elever och visa hur man ska göra. (S7)

För de studerande med starkare svenska kunde det upplevas som frustrerande då takten bestämdes på de svagares villkor. En av de studerande som behärskade svenska väl flyttade över till Arcada för att studera inom ramen för deras vanliga utbildning.

De flesta studerande (9 av 10 för Arbis del och 8 av 10 för Praktikums del) höll ändå helt eller delvis med om påståendet att både lärarna och handledarna var till stor hjälp. De intervjuade ansåg att lärarna gjorde sitt bästa med tanke på att det var ett nytt projekt; många verkade ha förståelse för att ett nytt projekt har födslovåndor. Några menade att de små resurserna var en orsak till att det inte fanns tillräckligt med passligt material för gruppen. Andra tyckte att lärarna motiverade dem att studera, och ställde upp ifall det fanns frågor från studerandes sida.

Inläring i arbetet och arbetsgivarnas erfarenheter

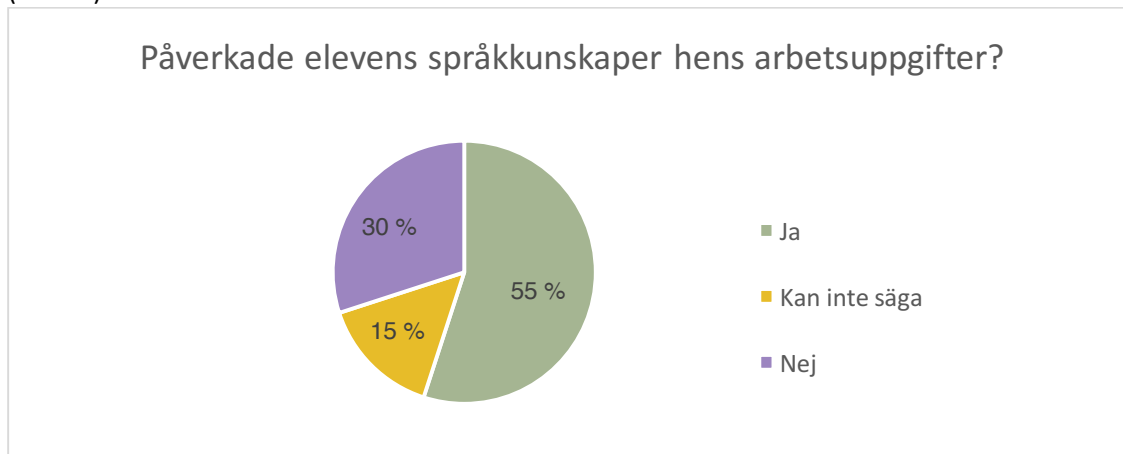
Problemet är inte att de inte är finländare, utan att man tryter på en utbildning som de säger är lätt. Utbildningen må vara lätt, såklart finns det grundvård som bland annat att byta blöjor och sådant. Men egentligen är det mycket mer än det, det är inte som att sitta vid en butikskassa. (Daghemsföreståndare, förman för en SFX-praktikant)

Liksom studierna präglades även praktikperioderna, dvs inläring i arbetet, av både studentens språkkunskaper och grad av motivation.

I de fall där studenten var motiverad hade även arbetsgivarna en god erfarenhet: en som ställer frågor, är aktiv och engagerad och själv tar initiativ kan utgöra en resurs i arbetsgemenskapen. Däremot kan bristande språkkunskaper försvåra situationen även om studenten hade motivation. Ifall allting måste förklaras noggrant eller man inte kan förstå varandra tar det mycket tid och energi av personalen. Däremot räcker inte ett gott språk i sig ifall studenten inte är motiverad eller befinner sig i fel bransch. Ifall man arbetar som närvårdare bör man vara både "närvarande och härvarande", som en arbetsgivare uttryckte det, inte till exempel hänga på sin egen telefon.

Över hälften av alla arbetsgivare som svarat på enkäten ansåg att studentens kunskaper i svenska påverkade hans arbetsuppgifter (se Figur 2). Av dessa tyckte alla utom en att det påverkat arbetet negativt. Som vanligaste orsak nämndes missförstånd och svårigheter att förstå både barn och vuxna: "Hela hans praktiktid gick åt till att förklara hans uppgifter. Hen hade inte förstått uppgifterna som skolan gett." En ansåg dock också att kunskaperna påverkade uppgifterna positivt: studenten hade så goda kunskaper i svenska att hen kunde leda aktiviteter självständigt.

Figur 2. Över hälften av arbetsgivarna ansåg att studerandes språkkunskaper påverkade uppgifterna (N = 20).

Ett annat problem som var bekant också inom undervisningen var en del elevers svårigheter att hålla tider. Trots att saken diskuterades med både lärare och handledare fanns det studerande som inte kom i tid till jobbet, inte meddelade om de blev sjuka, eller bara sa att de blev borta utan att byta arbetstur med någon annan. I ett exempel blev studenten borta från arbetet utan att meddela någon, och arbetsplatsen hade heller ingen att kontakta. I intervjuer med lärare kom det fram att man diskuterat frågan ända sen början av studierna, och tydligt klargjort för de som hade svårt med tidtabeller varför detta var problematiskt och inte acceptabelt. Trots det verkade problemen kvarstå, men endast hos en del av de studerande.

Flera arbetsgivare konstaterade att de skulle ha behövt tydligare direktiv över vad som förväntades av dem och vad de kunde kräva av studenten. Det verkade råda en viss oklarhet kring vad de studerande var hos dem för att lära sig. En verkade till exempel ha uppfattat SFX-studenten som enbart en språkstuderande snarare än som en yrkesstuderande, och visste därför inte vad de skulle lära ut eller vilken målsättningen med praktiken var. Delvis kan frågan ha att göra med att flera arbetsplatser kontinuerligt har att göra med många praktikanter från olika studieplatser och det är lätt att blanda ihop dem eller inte kanske vara så engagerad i var eller vad studenten studerar. Ifall inte heller studenten kan vara tydlig med utbildningens målsättningar kan det uppstå frustration och otydligheter.

Ett svar kunde vara tydligare utbildning och handledning av handledare. Hälften av alla arbetsgivare som svarade på enkäten skulle ha önskat sig handledarutbildning för sina uppgifter. Under intervjuerna efterlystes också bl.a. regelbundna handledarbesök från skolan, där man kunde gå igenom vad som fungerade bra och vad som fungerade mindre bra. Som en arbetsgivare konstaterade: de ger mycket av sin tid och energi till studenten och skulle därför hoppas att också skolan skulle satsa på handledningen. Samtidigt är det viktigt att understryka att över hälften av arbetsgivarrespondenterna var helt eller delvis av samma åsikt med påståendet att samarbetet med Prakticum fungerat bra.

Vi måste gå på handledarutbildningen, där får handledaren information om vad det är för elev och vad det är för slags system. Sen skulle jag vilja ha ett handledarbesök. Det beror om en människa är här en månad, så kanske efter en vecka komma på besök och ser hur det känns. Om det blir problematiskt kan man hinna ta i tag problemet i tid.

(Daghemsföreståndare, förman för en SFX-praktikant)

Något som eventuellt kan bidra till en förbättring är den handbok för arbetsgivare som utarbetats inom ramen för SFX Svenska. Den svenskspråkiga handboken publiceras som ett resultat av projektet och är tänkt att stöda potentiella arbetsgivare, handledare och mentorer som arbetar med invandrare på sin arbetsplats. Handboken innehåller bland annat information kring interkulturell kommunikation, integration på svenska, konfliktlösning och diskriminering.

Arbetsgivarnas önskemål om saker som studerande bör kunna eller känna till innan de påbörjar inläring i arbetet:

- Ha klar uppfattning om tid
 - Man måste komma i tid till arbetet
 - Man måste meddela om man är sjuk eller försenad.
- Själva vara aktiva och ta initiativ
 - Man bör inte vara rädd för att tala och fråga
- Vara beredda på tungt jobb och långa dagar
- Ha kunskap om själva arbetets natur
 - Hur fungerar ett dagis, rutiner, skiftesarbete, tystnadsplikt
- Ha kunskap om dem man arbetar med
 - Ifall man arbetar på dagis bör man känna till barns utvecklingsfaser
- Ha kunskap om praktiska saker
 - T.ex. att man behöver utekläder på dagis
- Ha kunskap om vad som förväntas av dem
 - Ifall de ska avlägga ett yrkesprov eller en utvärdering bör de känna till det och veta vad det är
 - Det är inte acceptabelt att hänga på sin egen mobiltelefon medan man är med barn på dagis.
- Känna till terminologi som används inom branschen.

Studerandens erfarenheter

Orsaker till att delta i SFX svenska

Som ovan nämnts påbörjade ursprungligen 18 personer i SFX Svenska. Av dessa svarade 10 på enkäten: flera av de studerande som avbrutit studierna i ett tidigt skede visade sig vara svåra att få tag på då materialet för denna utvärdering samlades in. De allra flesta av de som svarade (9 av 10) uppgav "Få ett jobb" som den primära orsaken för att delta i SFX Svenska, åtföljd av "Utveckla min svenska" (8 av 10). Endast hälften (5 av 10) uppgav "Utbilda mig till närvårdare" som primär orsak. Det här stämmer väl överens med Prakticum-lärarnas uppfattningar om att bara ca hälften av de studerande var seriöst motiverade av studiernas innehåll: viktigare än själva närvårdarutbildningen var att hitta ett jobb. Några uppgav också att hitta nya kontakter samt att lära sig om den finlandssvenska kulturen som orsaker. Med tanke på att det här var den första yrkesinriktade utbildning riktad till invandrare som

arrangerades på svenska i Helsingfors är det eventuellt förståeligt att utbildningen lockade även sådana som inte var på det klara med sitt yrkesintresse.

Intressant är att veta varför deltagarna valt ett svenskspråkigt i stället för ett finskspråkigt program. Hälften av respondenterna (5 av 10) upplevde att svenska var ett lättare språk att lära sig än finska. En del hade börjat med finska, men sedan bytt när de har upplevt det som svårt. Ett par studerande har finskspråkiga partners, men hade sedan valt att integrera sig på svenska eftersom det inte funnits plats på en motsvarande utbildning på finska. Däremot hittar man också studeranden som valt SFX svenska eftersom de hemma pratar delvis svenska. En uppgav att hen kunde finska men ändå inte hade hittat ett jobb och valde därför svenska i stället. Endast två uppfattade dock att det var lättare att få ett jobb med kunskaper i svenska än med kunskaper i finska.

Orsaker till att välja ett program på svenska:

Jag började med finska, men jag tyckte det skulle ta så mycket tid att lära sig språket. Därför bytte jag till svenska, och det är ett lättare språk. (S4)

Jag funderade på vad jag vill göra, och pratade med mina bekanta för tips. Jag tänkte studera till närvårdare på finska, men det var svårt att få en plats. ... Jag vill få en utbildning för att bygga ett eget arbetsliv här i Finland. (S3)

Jag hade bra kunskaper i finska men kunde inte hitta jobb. (S9)

Praktiska resultat

Det finns flera sätt att mäta de praktiska resultaten ur studerandes synvinkel. Vi valde att se på bland annat ifall de fått jobb eller anser sig ha goda chanser att få ett jobb, ifall de känner sig mer som en del av samhället efter utbildningen, och ifall de upplever att de egna kunskaperna i svenska har förbättrats. Dessa ingick också i projektets målsättningar.

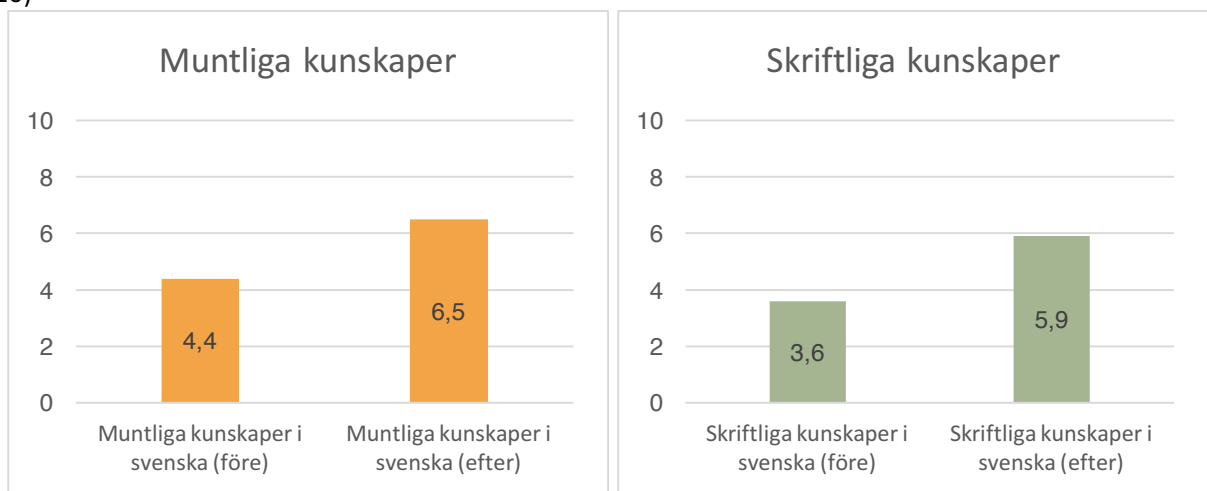
På alla tre punkter var resultaten rätt så goda. Av 10 respondenter hade 8 antingen fått jobb (hel- eller deltid) eller såg sig ha goda chanser att få ett jobb. Två kunde inte säga. Av de fyra som redan hade ett arbete jobbade en på daghem, en på eftermiddagsverksamhet för skolbarn, en på ett äldreboende och en inom Folkhälsan (troligen på daghem eller äldreboende). Av 10 respondenter ville sex ännu arbeta inom vården; tre kunde inte säga. 7 av 10 kände sig mer del av samhället efter att de deltagit i SFX.

Gällande självutvärderingen av kunskaperna i svenska har studerandes färdigheter i genomsnitt stigit märkbart. Ingen av studerande kom upp till en C-nivå, men detta var heller inte målsättningen efter att ambitionerna på den punkten sänktes i början av projektet. I en

informell utvärdering av de studerandes kunskaper i svenska som utfördes på Arbis i slutet av projektet hade fem studerande uppnått nivå B1.1 (själständigt användare) och en till nivå A2.2 (bättre nybörjarnivå).

De studerande har själva fått bedöma sina muntliga och skriftliga kunskaper före och efter SFX Svenska i en skala från 1 (inga kunskaper) till 10 (mycket goda kunskaper). I medeltal har både de muntliga och skriftliga färdigheterna stigit med mer än två vitsord: från 4,4 till 6,5 för muntliga kunskaper och från 3,6 till 5,9 för skriftliga kunskaper.

Figur 3. Studerandes egen bedömning av skriftliga och muntliga kunskaper innan och efter SFX utbildningen, på en skala från 1 (inga alls) till 10 (mycket goda) kunskaper; enligt medelvärde. (N = 10)

Här är det viktigt att komma ihåg brokigheten i språkkunskaperna: självbedömningen av muntliga kunskaper varierade innan kursens gång från 2 till 8. Efter avslutad kurs steg variationen till mellan 5 och 9. Vissa gav sig själva alltså hela tre vitsord högre efter avslutat program. Medianvärdet steg från fyra till sex. Ingen gav sig själv fulla poäng och bara en studerande gav sig själv vitsordet 9. Det är ändå värt att understryka utmaningen med att undervisa en grupp med så varierande kunskaper i undervisningsspråket: en del behövde helt tydligt mera stöd än andra.

I början var det spännande, för jag visste inte hur det skulle fungera på grund av min låga språknivå. Steg för steg blev det bättre. Det är också bra att vi i början hade studiebesök och att läraren berättade om hur man kan studera vidare och vad man kan jobba med. (S3)

Studeraandes synpunkter på språkpraktik och inläring i arbete

Alla studerande hade möjlighet att delta i språkpraktik sommaren 2016 och våren 2017. Fem av respondenterna deltog i den första och sex i den andra perioden. I bägge studiemoduler på Prakticum ingick dessutom en period kallad 'inläring i arbete' (IA) där de studerande utförde praktik på en arbetsplats, den första på daghem och den andra på ett äldreboende. Åtta respondenter deltog i praktiken på daghem och fem i praktiken på äldreboende.

Generellt sett gav de studerande väldigt goda betyg för både språkpraktiken och inläring i arbete. Alla respondenter var helt eller delvis överens om följande gällande **språkpraktiken** (bägge delar);

Språkpraktiken

- Innebar sådana uppgifter som jag förväntade mig
- Stödde min inläring i svenska
- Var en lärorik upplevelse

Alla upplevde sig dessutom väl bemötta och skulle rekommendera språkpraktik även för andra. Att Prakticum reagerade på den feedback de fick hösten 2016 och personligen besökte så gott som alla arbetsplatser den andra gången bidrog troligen till en positiv upplevelse bland de studerande.

Gällande **inläring i arbete på daghem** fanns det lite mera osäkra svar: en ansåg att hen inte fick sådana uppgifter som hen förväntat sig, och en ansåg likaså att de egna yrkeskunskaperna inte räckte till. Det fanns också några 'kan inte säga'-svar för perioden på daghem. En var inte säker på att de egna språkkunskaperna var tillräckliga medan resten (7 av 8) verkade anse att deras kunskaper var tillräckliga eller så gott som tillräckliga. Det här ger uttryck för en positivare bedömning än den vi såg ovan, dvs att en del arbetsgivare uppfattade kommunikationen med praktikanten som väldigt utmanande.

Så gott som alla (6 av 8) uppfattade ändå att de fått sådana uppgifter som de förväntade sig få på daghem, vilket eventuellt är förvånande med tanke på att över hälften av arbetsgivarna ansåg att bristande språkkunskaper påverkade uppgifterna negativt. Alla respondenter (8 av 8) höll med om att de blev positivt bemötta, inlärningsperioden förbättrade yrkeskunskaperna och var en lärorik upplevelse.

För de som utförde **inläring i arbete vid äldreboende** var siffrorna ännu mer jämna: alla respondenter (5 av 5) var överens om att de fick sådana uppgifter de förväntade sig, och att perioden stärkte både deras yrkeskunskaper och deras kunskaper i svenska. Att de studerande var så nöjda med denna period hänger troligen också ihop med att den var den andra av sitt slag: de studerande var vana vid studierna och visste vad inläring i arbete gick ut på. Prakticum hade också lyssnat på de studerandes feedback från den första perioden och tagit både studerandes och arbetsplatsernas önskemål i beaktande. Bland annat satsade man på att ordna platser nära studerandes hem och föra personliga samtal med alla arbetsplatser för att berätta om SFX och vad projektet innebär.

Det är kanske svårt att få en verklig bild av de studerandes erfarenheter med hjälp av enkäten. I intervjuerna framkom det att en del studerande hade svårt att veta vad som förväntades av dem eftersom de inte hade någon tidigare erfarenhet i branschen. En del upplevde också att de inte fick tillräckligt stöd från arbetsplatsen:

Both my practice handledare and bedömare did not get training to work as handledare and bedömare, and it was also the first time, so they didn't know what they supposed to do. They didn't know what to show or tell me but just waited for me to ask. But how could I ask about things/policies that I didn't know that they existed? (S1)

Den fråga de studerande verkade mest missnöjda med gällande inläring i arbete, är att information om den första praktikplatsen kom för sent och att perioden var alltför kort. De som intervjuades nämnde att de inte visste om och när de skulle börja praktisera. Informationen om hur platserna skulle fördelas kom först i slutet av december vilket en del studerande upplevde att inte gav dem tillräckligt med tid för att förbereda sig. En intervjuperson berättade t.ex. att arbetsplatsen var långt från hens hem, vilket ledde till problem med att hålla tider när hen först skulle föra egna barn till daghem. Denna feedback gällde i synnerhet den första IA-modulen, eftersom flera problem åtgärdades inför den andra.

Sagt om inläring i arbete på daghem:

Practice places should be informed about SFX project and the students in advanced. Practice places should treat and show praktikant everything about the organization and the work as they do with their new employees. (S1)

Work specific language and terms were not studied enough to be used at work. More practice on the planning of activities for the children with a team would have been better. (S8)

Jag blev positivt bemött vid dagis personalen men inte vid Inläring in arbete koordinator. (S9)

Studerandes syn på egen motivation

Förvånansvärt nog uppgav 9 av 10 alla studerande, till och med alla de som hoppat av förutom en, att motivationen varit hög under studierna. Som ovan nämndes verkade motivationen ha varit hög bland de flesta studerande våren 2016, för att sedan sjunka under hösten 2016. De som fortsatte våren 2017 verkade inte ha problem med motivationen.

De som avbrutit har uppgett bristen på motivation som den främsta orsaken. I början var de motiverade, men hade under tidens gång blivit missnöjda med något med utbildningen, språket eller att yrkesvalet inte känts rätt. Några studeranden har berättat att deras

motivation sjönk med tiden, eftersom de inte var nöjda med hur utbildningen genomfördes. En intervjuperson nämnde att hens motivation sjönk när organiseringen inte fungerade. En annan nämnde vissa svårigheter med språket, men hen hade personliga strategier att hantera svårigheter. Vissa studerandes brist på motivation påverkade klassens arbete negativt.

Alla de som kontinuerligt känt sig motiverade under utbildningen studerar fortfarande och ämnar slutföra studierna.

Orsaker till avbrutna studier

18 studerande började på den första delen av utbildningen varav fyra valde att avbryta sina studier. Ytterligare tre fortsatte inte till Prakticum. Orsakerna till avhoppet varierade. Två studeranden flyttade utomlands, varav ena tillbaka till sitt hemland på grund av en sjuk förälder. En studerande kom inte igenom lämplighetstestet till Prakticum, men fick däremot ett jobb och arbetar nu på deltid. Ytterligare en studerande hade inte genomgått grundskolan och kunde därför inte antas till en yrkesskola. Två studeranden kunde inte nås och därför är orsakerna till avhoppet inte klara.

På den andra delen av SFX-utbildningen (hösten 2016) började elva elever, varav fyra hoppade av. Av dessa placerade sig tre på något annat sätt: En studerande flyttade över som ordinariestuderande till Arcada. En studerande förflyttades till Push (motsvarighet till VALMA; se närmare kapitel 8), ett förberedande studieår där man får insyn i alla de olika utbildningar som erbjuds vid Prakticum. Hen har också fått jobb vid ett äldreboende och planerar att återuppta närvårdarstudierna i framtiden. Två studerande sade att de hoppade av på grund av brist på motivation, varav den ena numera jobbar på ett daghem och överväger att fortsätta studera på Prakticum vid en annan studielinje. Den andra har flyttat utomlands. Alla fyra som hoppat av under själva yrkesstudierna verkar alltså ha gjort det för att de inte var intresserade av att bli närvårdare. Ytterligare två hade inte tillräckliga färdigheter eller obligatoriska studieprestationer för att gå ut på inläring i arbete i maj 2017, vilket innebar att de inte kunde slutföra den sista modulen. För dessa har Prakticum utarbetat individuella lösningar för att avlägga de återstående delarna och/eller finna andra lösningar som passar individen, till exempel genom Push.

Allmänna synpunkter om SFX och framtidsplaner bland studerande

Respondenterna har varit övervägande positiva om sättet att kombinera språk- och yrkesstudier. Av de studeranden som har svarat på enkäten upplever 7 av 10 att de har haft nytta av SFX-utbildningen. Som det tidigare har nämnts upplever också majoriteten att språkkunskaperna har förbättrats.

De som har intervjuats och fortsätter utbildningen under hösten 2017 har tillfrågats vad de känner inför det att de blir en del av en större grupp, det vill säga att de studerar tillsammans med andra vuxenstuderanden. En studerande ansåg att det känns spännande och att de förhoppningsvis kommer att hjälpa varandra. En annan studerande var orolig för

språket men hoppades också att det kommer att fungera. Kommentarer från Prakticum i oktober 2017 tyder på att de har klarat sig bra.

De intervjuade har också blivit tillfrågade om deras framtidsplaner och var de ser sig själva inom två år. Majoriteten av de intervjuade har uppgett att de kommer att bli närvårdare och jobba inom daghem eller inom äldreomsorgen. Enligt enkäten vill 6 av 10 arbeta inom vården, medan tre är osäkra och en vet att hen inte vill det. En studerande berättade att hen har tankar på att bli företagare. Några har nämnt andra alternativ än vårdsektorn, bland annat jobb inom en annan bransch eller fortsatta studier. En fråga som även de studerande funderar på är språket: klarar man sig utan finska? En intervjuperson menade att det går att få jobb på svenska, men att det ändå är viktigt med kunskaper i finska: till exempel går det inte att tala med föräldrarna på eftispraktiken eftersom de pratar finska. En annan studerande menade att man klarar sig bara med tillräckliga kunskaper i finska eftersom det inte finns tillräckligt med möjligheter på svenska. Några studeranden kan finska från förut, så för dem har språket inte varit ett problem.

Sammanfattning av studerandes erfarenheter

Största delen av studeranden har varit motiverade under projektets gång och de mest motiverade fortsätter ännu studierna. Däremot är det uppenbart att många av olika orsaker sett sin motivation dala. De har bland annat nämnt missnöje med utbildningen och tidsbrist på grund av jobb vid sidan av studierna som orsak till problemet. En annan viktig orsak till avbrott ser ut att vara bristen på motivation till att bli just närvårdare.

Många tyckte att första IA-perioden på Prakticum var dåligt organiserad och att de fick vänta förrän de fick information: en majoritet av respondenterna tyckte att perioden kom för sent och var för kort. Tidpunkten kan utbildningsinstansen dock inte påverka, eftersom läroplanen dikterar att inläring i arbete och examenstillfälle kan komma först efter avklarade kurser. Däremot kunde eventuellt informationen ha gått ut tidigare. Alla studeranden som svarade på enkäten uppfattade ändå att både språkpraktikperioderna och IA-modulerna varit givande och haft en positiv inverkan på deras egen integration eller trivsel i Finland. De studerande som intervjuades upplevde inte minst språkpraktiken som givande.

Hälften av de studerande som svarade på enkäten (4 personer) höll helt eller delvis med om att yrkesstudierna på Prakticum var lätta, medan hälften inte höll med (4 personer). Två kunde inte säga. Det här kan ses återspegla de studerandes varierande språkkunskaper och kanske också motivation. De flesta (7 av 10) upplevde ändå att de fick ett bra eller mycket bra stöd från sina lärare och att metoderna var goda. Som sagt upplevde många att i synnerhet språkstudierna varit bra. Däremot nämnde så gott som alla studerande under intervjuerna att materialet på Prakticum hade varit svårt att ta till sig, och tyckte det inte var anpassat till deras behov. Några nämnde att det kändes som om förväntningen var att de skulle vara precis som de övriga studerande vid Prakticum.

För att komma åt dessa svårigheter kunde det vara bra att tänka på följande:

- De som påbörjar utbildningen bör ha tillräcklig kunskap om studiernas innehåll och syfte. På detta sätt är chanserna eventuellt större att de som väljer utbildningen är motiverade.
- Organisera praktikplatserna i tid och sprid informationen till studenterna. Försök ta studerandens egna önskemål i beaktande, liksom Practicum gjorde under den andra IA-perioden.
- Anpassa studiematerialet enligt studerandens nivå och behov. Tänk på att deras svenska inte är på modersmålsnivå. Ha en dialog mellan yrkeslärarna och språklärarna. Materialet bör gå hand i hand.

Mentorskapet och mentorernas synpunkter

Åtta studerande (här även kallade adepter) valde att ha en mentor som stöd för sina studier, men ett mentor-adeptpar materialiserades inte på grund av bägge parter strama tidtabeller. De personer som valde att inte ha en personlig mentor gav som orsak att de är tillräckligt integrerade i samhället eller att tiden inte räckte till. En intervjuperson hade redan hoppat av före hen kunde välja en mentor.

Av de sju mentor-adeptpar som materialiserades deltog sex av sju studerande och sex av sju mentorer i undersökningen. Så gott som alla var väldigt positiva, även om de studerande var mer positiva än sina mentorer: några mentorer var osäkra på ifall de kunde erbjuda studenten tillräckligt med stöd för studierna eller arbetslivet. En mentor ansåg inte att adepten behövde särskilt mycket hjälp, eftersom hen redan hade bott en lång tid i Finland.

Ändå höll alla sex **mentorer** helt eller delvis med om påståendet att det hade varit givande att fungera som mentor och att de trivdes bra med sin adept. Alla ville dessutom gärna träffa sin adept trots att projektet tagit slut. Ur de svaren kan man härleda att matchningarna hade lyckats, trots att en av de sex mentorerna delvis var av annan åsikt.

Jag tyckte att det var trevligt att få en ny vän, samt höra om hans hemland och situation. Däremot tyckte jag det viktigaste var att jag fick en möjlighet att hjälpa någon. (Mentor 4)

Det är jätteintressant att träffa en person från ett land jag inte känner. (Mentor 6)

Likaså verkar alla **studerande** haft en mycket bra eller relativt bra erfarenhet. Fyra av sex respondenter gav fulla eller nästan fulla poäng åt sin mentor på alla punkter, bl.a. att

Mentorn:

- var en lämplig person för uppdraget
- hade tillräckligt mycket tid
- utgjorde ett viktigt stöd för studierna
- hjälpte att stärka adeptens svenska
- gav information om arbetslivet i Finland
- gav adepten en bättre helhetsbild av den finlandssvenska kulturen

Bara en av sex av de studerande är osäker om hen skulle rekommendera mentorskap till andra, och fem av sex skulle gärna fortsätta att träffa sin mentor.

De som intervjuades stärkte uppfattningen om att relationerna som uppstod mellan adept och mentor har upplevts som goda. Relationerna ha beskrivits som varma, och särskilt hen som hade arbetserfarenhet inom branschen relaterade väl med sin adept. Den andra intervjuperson beskrev träffarna som ”varma med många vänliga kramar”. Båda mentorer som intervjuades menade att adepten var väldigt trevlig som person.

En stor del av mentorerna hade arbetserfarenhet från social- och hälsovårdsbranschen, vilket innebar att de kände till fältet. En studerande hade en mentor som själv är invandrare och jobbar inom samma bransch, så de hade lätt att förhålla sig till varandra. Däremot träffade inte alla studeranden sin mentor varje månad; en intervjuperson menade att det räckte med att träffas bara några gånger.

Fyra av sex mentorer deltog i den utbildning som anordnades av Luckan hösten 2016. De flesta respondenter uppgav att de fick tillräckligt med handledning innan mentorskapet inleddes. Däremot var en intervjuperson kritisk om utbildningens innehåll: Hen tyckte att annonsen var missvisande och trodde att det handlade om att hjälpa nyanlända:

Det var väldigt ytligt. Man hinner inte med så mycket på en dag. Det var väldigt lite substans. Det var väldigt självklara saker, tomma diskussioner om huruvida man ska bli kompis på Facebook. Det skulle behövas mera krut i utbildningen. (Mentor 6)

Å andra sidan tyckte den andra intervjupersonen att utbildningen var bra och hade lite att klaga över. Alla respondenter höll också helt eller delvis med om påståendet att de fått tillräckligt med förberedande handledning inför mentoruppdraget. Bara en svarade ’kan inte säga’ på frågan om huruvida samarbetet med Luckan fungerat bra, resten höll med helt eller delvis. Luckan verkar alltså i det stora hela ha lyckats bra med sin uppgift.

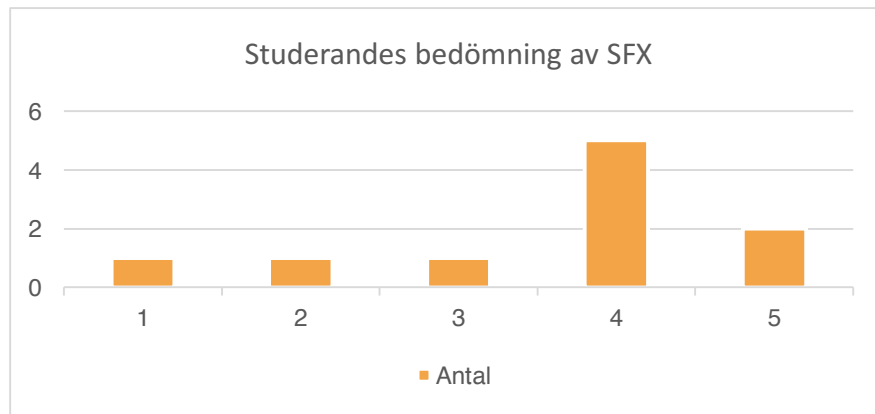
Mentorerna bedömde studerandes kunskaper i svenska högre än de studerande bedömde sig själva: ingen gav adepten mindre än vitsord 6 (på skalan 1–10), och fem av sex gav adeptens muntliga svenska rentav 8 eller 9 som slutvitsord efter mentortidens slut. Ingendera av de två intervjuade mentorerna ansåg att det fanns så mycket att lära ut angående svenska språket. En intervjuperson pratade lite engelska ifall det stannade upp och fortsatte sedan på svenska.

Fem av de sex mentorer som svarade på enkäten kan tänka sig att fungera som mentorer någon gång i framtiden, medan en svarade ’vet ej’. En mentor som intervjuades tyckte att upplevelsen var mycket givande, och att hen fick en ny vän. Hen rekommenderade också att kolla på integrationspolitiken i Tyskland som hen fick information om genom vänner. Den andra intervjupersonen hoppades att man kunde ha ärligare annonser, och upplevde sig inte ha fått ny kunskap.

7. Helhetsbedömning av projektet och modellen

Som helhet fick projektet SFX Svenska relativt goda vitsord. Mätt i en skala på 1–5 gav de studerande ett högre vitsord (3,6) på utbildningen som helhet än vad organisatörerna gav (3,3). Det tyder på att projektets output lyckades förhållandevis väl. I Figur 4 framgår fördelningen av studerandenas bedömning.

Figur 4. De studerandes bedömning av SFX-utbildningen som helhet på en skala från 1 (inte alls bra) till 5 (mycket bra). (N = 10)

Sex studerande ansåg att programmet motsvarade förväntningarna eller delvis gjorde det, medan två ansåg att programmet inte gjorde det. För den ena som ansåg att programmet inte motsvarade förväntningarna upplevdes programmet som för svårt. Den andra uppfattade programmet som illa planerat och tyckte inte om undervisningsmetoderna. Hen skulle också ha önskat sig mera språkundervisning och mer praktik.

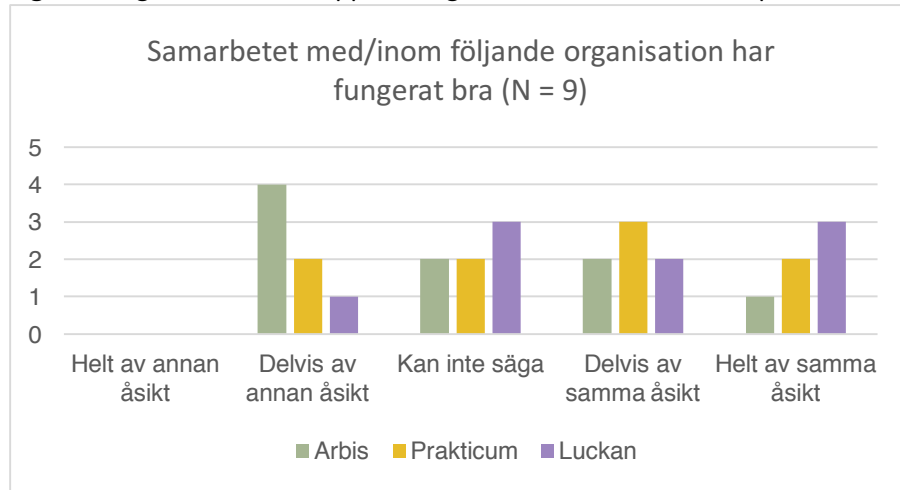
Trots diverse utmaningar under projektets gång svarade sammanlagt bara en person bland lärarna, arbetsgivarna och mentorerna att de inte skulle ställa upp på ett dylikt projekt en gång till. En stor majoritet (23) av alla respondenter inom de tre grupperna var villiga att ställa upp en annan gång, medan några (8) svarade 'vet ej'. Också det tyder på ett relativt gott helhetsresultat.

Samtidigt står det klart att själva modellen och genomförandet på många sätt var utmanande för alla parter. En unik aspekt av SFX Svenska var att programmet utformades och genomfördes av tre separata organisationer. Tanken var att varje organisation sköter det som de är experter på, dvs språkundervisning, ämnesundervisning respektive mentorsstöd. Ser man på hur organisatörerna själva upplevde den så kallade trepartsmodellen, ser man att de i princip tyckt att själva modellen varit bra: fem av nio håller helt eller delvis med om att modellen var lyckad, medan två var delvis av annan åsikt. Två valde att inte besvara frågan.

En utmaning i ett dylikt flerpartssamarbete är själva det kontinuerliga samarbetet över organisationsgränser. Samtidigt är det alltid utmanande att förankra enskilda projekt, som kanske bara en eller några individer är direkt involverade i, i en större organisation. Inom alla tre organisationer fanns det minst en person som ansåg sig ha fått för lite stöd inom den egna organisationen. Vi ställde därför frågan till alla organisatörer om hur de uppfattade att

samarbetet fungerade inom projektet med en skild fråga för varje enskild organisation. För den egna organisationen blev det en utvärdering över hur samarbetet fungerat inom den egna organisationen, medan man för de två andra bedömde samarbetet med dem som externa organisationer (se Figur 5).

Figur 5. Organisatörernas uppfattning om samarbetet inom trepartsmodellen (N = 9).

Det tyngsta lasset för själva projektadministrationen drogs av Arbis som fungerade som projektledare. På Arbis hade man ingen erfarenhet av att leda ett EU-projekt, vilket också märktes i praktiken och bl.a. betydde att administrationen krävde mycket tid.

Extra olyckligt var att de organisationer som deltog i projektet genomgick stora interna organisationsförändringar under projektets gång. Arbis fick en helt ny position inom Helsingfors stad vilket innebar stora administrativa utmaningar som även drabbade projektet. Inom Prakticum pågick samarbetsförhandlingar. Dessutom flyttades Arbis organisation rent fysiskt två gånger och så gott som hela den centrala projektledningen byttes ut. Under sådana omständigheter är det svårt att undgå problem och extra utmaningar. Det här märks också i hur organisatörerna upplevde att samarbetet fungerade inom och mellan de tre organisationerna: de utmaningar Arbis ställts inför märks också här. Ju större roll organisationen haft inom projektadministrationen desto sämre betyg har de fått för samarbetet.

Utvärderingen bedömer samtidigt att organisationerna själva – i synnerhet Arbis och Prakticum – på högsta nivå kunde ha tagit ett större ansvar för projektet. Då ansvaret alltför mycket ligger på enskilda individer blir ett projekt sårbart. Och utan tillräckliga resurser i form av personer som ges tid och ansvar för att sköta ett projekt blir det nödvändigtvis frustration bland studerande, som märktes under hösten 2016. När Prakticum däremot satte in en ny resursperson från början av vårterminen 2017 var den positiva utvecklingen märkbar.

Man kunde också fråga sig om projektledningen satt på rätt ställe. Eftersom substansundervisningen sköttes av Prakticum kunde en projektledning på Prakticum ha varit mera ändamålsenlig. På Prakticum saknar man ändå den erfarenhet och kunskap man besitter på Arbis gällande processer och status för invandrare i Finland; frågor man nödvändigtvis ställs inför i ett dylikt projekt.

Samtidigt står det tydligt att en hel del omständigheter kunde ha förmildrats med bättre planering och satsning på kommunikation och dokumentation. Förplaneringen som själva ansökan byggde på verkar ha varit väl grundad och bearbetad, medan planeringen inom själva projektet haltade. I synnerhet studerande och lärare kunde ha förberetts bättre på vad de höll på att ge sig in på, och arbetsgivarna skulle ha kunnat erbjudas mera stöd och handledning för sin uppgift. Luckan däremot, som har lång erfarenhet av mentorskap, verkade ha lyckats rätt så väl med att utbilda, handleda och kommunicera med sina mentorer.

Studerandes kommentarer: det bästa med programmet:

"Jag kunde lära mig svenska."

"After the work practice I got a part time work contract for six months."

"The idea of SFX model. Arbis teacher's support."

"The approach including language, vocational and mentorship."

"Jag kunde utveckla min kunskap om någonting jag hade ingen erfarenhet. Uppgifterna var värdefull och det fanns massor av information att läsa för att lära mera. Det hjälpte mig utveckla mitt språk också."

"Man kan få en individuell hjälp vid behov. Det är helt gratis. Det är en möjlighet att fortsätta studera vidare i yrkeshögskolan. Man kan visa egna önskarna, tankarna och åsikterna. Jag har fått möjligheterna att bekanta mig vad ingår i närvårdaren utbildning genom praktikplatserna."

"Professionella läraren vid Practicum. Intressant och aktuell material (Practicum). Möjlighet att gå igenom hygienpass testet och första hjälp kursen."

"The exposure to the Swedish language."

Studerandes kommentarer: det sämsta med programmet:

"Tyvärr hade vi inte skolböcker på lättläst svenska för invandrare."

"Under hösten verkade det att Praktikum var inte organiserad med praktikplatser. Vi hade mindre tid med IA än vi trodde skulle hända. Jag skulle ha önskat att lära mera från Arbis. Men vi hade kortare dagar där och jag var inte nöjd med hur vi tillbringade vår tid där."

"Svagt samarbete mellan Prakticum och Arbis läraren. Språkundervisningen bör vara längre och eleverna bör ha dividerats i två olika språknivåer: Bas och Mellannivå?"

"Lack of co-working between Arbis & Prakticum (Arbis teacher didn't get enough information about the teaching at Prakticum). Language training before vocational study was too short (Vårdsvenska should have been 1 year or longer). Material and teaching at Prakticum were not customized for SFX students, who are at lower level of Swedish than other students at Prakticum."

"Människor i gruppen har inte tillräckligt bra med språkkunskaper. Utbildningen var inte välorganiserad, inte tillräckligt med praktiken. Undervisningsmetoder var inte särskilt bra."

"Disconnection between Arbis Prakticum and Luckan on certain things."

8. Projektets lärdomar och vidareutveckling

Efter att projektet avslutades för de studerandes del sommaren 2017 har fem studerande fortsatt vid den ordinarie utbildningen på Prakticum. De planerar sålunda slutföra närvårdarutbildningen och få sin slutexamen. Men vad händer med själva projektet i och med att projekttiden tagit slut? Enligt den reviderade projektplanen ska projektets slutresultat vara följande:

Projektets resultat är en ny läroplan för yrkesinriktad språkutbildning på svenska för närvårdarstudier där mentorskap ingår. Det har utvecklats en modell för läroplanen [som] går att förverkliga i huvudstadsregionen och alternativa finansieringsmodeller har utretts. Modellen kan användas som grund för att erbjuda olika yrkesinriktningar.⁹

I oktober 2017 kan konstateras att en sådan tydlig projektplan eller dokumenterad modell inte har förverkligats. Däremot har själva arbetet med att vidareutveckla utbildning för invandrare på svenska i huvudstadsregionen gått vidare. På Arbis erbjuds nu två helheter för att lära sig svenska med specialinriktning – en för vårdsektorn (vårdsvenska) och en för företagssektorn (businesssvenska). Dessutom har Arbis inlett ett samarbete med *Stadin osaamiskeskus* för att i framtiden kunna erbjuda verkstäder (työpaja) i olika branscher.

⁹ SFX Svenska: Reviderad projektplan – sammandrag, 23.6.2015.

På Prakticum har man satsat på att utveckla Praktikums version av VALMA,¹⁰ dvs Push! ('praktisk utbildning med stöd och handledning') till att bli ett alternativ för att erbjuda personer med svagare svenska en ingång i yrkesutbildningen. Push är en handledande utbildning på max ett år som förbereder studerande för yrkesstudier. Som modell är VALMA/Push inte tänkt enbart för invandrare utan för alla som t.ex. har problem med studiemotivation, svaga betyg eller inte vet vad de vill studera. För invandrare innefattar Push dessutom stöd eller coaching för att klara vardagen i Finland (frågor kring boende, socialbidrag, fritidsverksamhet, familjefrågor etc.) samt utbildning i svenska. Push kan alltså uppfattas som en utbildning som innefattar element från SFX utan att vara inriktat på något specifikt yrkesval. På Prakticum är man dock ännu i startgroparna med utbildningen eftersom de tagit in studerande på Push först från och med januari 2017. Prakticum planerar att ansöka om tilläggsfinansiering för att vidareutveckla modellen så att den bättre passar invandrades behov – med avstamp i de lärdomar som SFX erbjudit. Samtidigt fortsätter dialogen med Arbis och Luckan om yrkesinriktade kurser i svenska respektive möjligheter att erbjuda ett mer omfattande mentorstöd för studerande.

Ett problem som blivit tydligt bl.a. i samband med invandrarstuderande på Praktikums Push-utbildning är behovet, förutom av mer undervisning i svenska, även behovet av en svenskspråkig grundskoleutbildning för vuxna. Yrkesutbildningarnas läroplaner i Finland utgår ifrån att alla gått ut den finska grundskolan och därmed besitter baskunskaper i ämnen som t.ex. matematik, fysik, samhälle och finska språket. För en del invandrare kan en dylik kunskapsbas dock inte tas för given, eller den kan se så pass annorlunda ut att det kräver mycket specialundervisning för att komma i kapp de andra studerande. I och med den nya lagen om yrkesutbildning, med bestämmelser som träder i kraft 2018, kommer dylika grundämnen att ingå i alla yrkesutbildningar, även för vuxna, eftersom den separata vuxenexamen försvinner. Men Majvor Taddele, som fungerar som koordinator för Push-utbildningen i Prakticum, konstaterar att ett år inom Push är en alldeles för kort tid för att lappa alla dessa grundluckor och önskar därför att studerande kunde erbjudas grundskoleutbildning för vuxna. Samtidigt skulle grundutbildningen stärka studentens kunskaper i svenska.

På Helsingfors stad har man dock tillsvidare inte sett behov av en dylik grundutbildning för vuxna – antalet personer det gäller är så pass litet och deras behov så pass varierande att en gemensam utbildning för dem inte känns ändamålsenlig. I stället skraddarsys individuella lösningar för dem, konstaterar Niclas Grönholm, direktör för den svenskspråkiga utbildningssektorn inom Helsingfors stad. Han anser att också grundkunskaperna ska kunna erbjudas av Prakticum, eftersom det är yrkessidan som är det motiverande för studerande.

Ansvaret för utbildning i läs- och skrivfärdigheter för invandrare flyttas från och med 2018 från Arbets- och näringsministeriet till Undervisnings- och kulturministeriet. Samtidigt föreslås en större roll för den fria bildningen, där det skulle utarbetas ramläroplaner för olika målgrupper. Utbildningen är då tänkt att huvudsakligen innehålla läs- och skrivfärdigheter samt språk (finska/svenska), men språkstudier kan kombineras med praktiska ämnen (Bussman 2017).

¹⁰ VALMA står för 'ammattilliseen koulutukseen valmentava koulutus', dvs. utbildning som handleder för yrkesutbildning, se t.ex. <https://studieinfo.fi/wp/yrkesutbildning/utbildning-som-handleder-for-grundlaggande-yrkesutbildning/>.

En central fråga som resultaten från SFX ställer är hur långt lösningar på svenskspråkigt håll kan eller får vara beroende av projekt. Det viktigaste arbetet med SFX börjar egentligen nu: hur kan man bäst implementera de lärdomar projektet gett i den ordinarie verksamhet som sker inom svensk- och tvåspråkiga institutioner som sysslar med utbildning av och stöd för invandrare? Och vad händer med trepartssamarbetet? Behovet av en tydlig modell på svenska med möjlighet för invandrare att välja olika yrkesinriktningar, samtidigt som de lär sig svenska och får stöd med integreringen, kvarstår. Vem är det som ska bära ansvaret för en sådan utbildning och vem ska finansiera den? Är ett trepartssamarbete ändamålsenligt, eller arbetar varje institution bäst på egen hand – som till exempel via Push?

Tanken var att de här frågorna skulle utredas inom ramen för projektet men arbetet är ännu under utveckling. I maj 2017 samlade SFX till seminariet *Språk, studier och yrke – snabbspår till integration?*, där projektpersonalen deltog tillsammans med politiker, arbetsgivarrepresentanter och utbildningsrepresentanter. Under seminariet diskuterades bland annat vikten av att ta till vara den kunskap och de intressen som den enskilda personen besitter och vill vidareutveckla, för att var och en skulle hitta rätt bana och hitta sysselsättning. Det krävs alltså bättre 'matchmaking' mellan den enskilda invandrandens kunskaper och samhället, vilket stärker tron på att det behövs flera alternativ och yrkesinriktningar för invandrare att hitta sin plats också på svenska i Finland. För det arbetet utgör erfarenheterna från SFX Svenska en god grund.

Ifall ett projekt som SFX leder till att en handfull personer finner sin plats på arbetsmarknaden är det ett gott resultat för dessa individer, men investeringarna kan ses som orimliga i proportion till utfallet. Om däremot projektet leder till mer permanenta lösningar där man kommer fram till en hållbar modell som kan utnyttjas i framtiden kan det ses som väl investerade pengar. Som en av organisatörerna konstaterar:

SFX-projektet var en bra start men vi inser att vi ännu är i barnskorna med tanke på utvecklingen av utbildningen för invandrare. (Organisatör på Prakticum)

9. Rekommendationer

På basis av lärdomar från projektet SFX Svenska, enligt slutsatserna i denna utvärdering, rekommenderas att följande faktorer tas i beaktande av organisationer som planerar en yrkesinriktad integrationsstig för invandrare på svenska:

- Reservera tillräckligt mycket tid för och satsa på rekryteringen
 - Endast motiverade studerande slutför: viktigt att veta vad de studerande vill och vad de vet om utbildningen.
- Använd tillräckligt mycket tid till förberedelser och planering
 - I synnerhet lärare bör involveras från början så att de vet vad de ger sig in på och vilken typ av anpassat studiematerial undervisningen kräver. Lärarna bör

vara medvetna om studerandes språknivå.

- Ifall studerande behöver extra språkstöd under utbildningens gång bör detta tas i beaktande.
- Varje enhet som engageras i utbildningen bör ha ett team av personer som deltar i projektet och är insatta i projektets målsättningar. Detta inbegriper även stödfunktioner. Teamet bör ha ledningens stöd.
- Var tydlig med dokumentation och kommunikation: ju fler personer och enheter som är involverade i ett program, desto viktigare att allting dokumenteras på ett tydligt sätt och att kommunikationen mellan personer och enheter löper smidigt.
- Erbjud tillräckligt med stöd och handledning till arbetsplatserna som erbjuder praktik till studerande.
- Underskatta inte betydelsen av social integration och mentorstöd som del av yrkesintegrationen: alla tre delar som SFX byggde på behövs för ett lyckat resultat.

Specifikt för de organisationer som deltog i SFX Svenska vill utredningen rekommendera att fortsättningen på projektet klagörs: hur ska vägen till olika konkreta yrkesområden på svenska tryggas för invandrare som vill integrera sig på svenska i huvudstadsregionen i framtiden? Hur kan det samarbete som skapats bäst tas till vara? Samarbetsparterna verkar jobba med att föra lärdomarna vidare inom den egna organisationen och det är viktigt att verksamhet integreras i befintliga strukturer. Samtidigt vore det synd ifall det arbete man gjort med att utveckla samarbetet över organisationsgränser inte skulle utnyttjas i framtiden.

Källor

- Aho, Simo & Mäkiäho, Ari. 2017. *Maahanmuuttajat ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuus*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 27/2017.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80048/TEMjul_26_2017_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1.
- Bussman, Annika. 2017. Ny finansiering och nya utbildningsmodeller inom invandrarutbildningen. PDF-presentation, Undervisnings- och kulturministeriet.
- Creutz, Karin & Mika Helander. 2012. *Via svenska – Den svenskspråkiga integrationsvägen*. Helsingfors: Tankesmedjan Magma.
- Helander, Mika. 2015. *Kan vi stå till tjänst? Integration på svenska i Finland*. Helsingfors: Svenska kulturfonden.
- Saukkonen, Pasi. 2016. *Maahanmuuttajien kotouttaminen Helsingissä. Työt, työllisyys ja asuminen*. Helsingfors: Helsingfors stad.
- Sundbäck, Liselott. 2017. *Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val?* Helsingfors: Kommunförbundet.
- Teikari, Tiina Karoliina. 2015. *Svenska som ett alternativt integrationsspråk En empirisk studie om invandrare i Helsingforsregionen som integrerats på svenska*. Avhandling Pro Gradu, Helsingfors universitet.
- Teikari, Karoliina. 2015. 'Finns det behov för svenskspråkig integrationsutbildning i huvudstadsregionen?'. I Mika Helander: *Kan vi stå till tjänst?*. Sid. 75–77. Helsingfors: Svenska kulturfonden.
- UKM. 2017. *Vapaan sivistystyön uusi sivistystehtävä*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017: 33.

Personer som konsulterats

- Nina Fabricius, chef för småbarnspedagogik. Helsingfors stad. 27.10.2017
- Niclas Grönholm, direktör för den svenska servicehelheten. Fostrans- och utbildningssektorn vid Helsingfors stad. 27.10.2017
- Ingeborg Rask, undervisningsråd. Utbildningsstyrelsen. 19.10.2017
- Majvor Taddele, koordinator för Push. Prakticum. 27.10.2017

Bilaga 1

Medlemmar i SFX styrgrupp:

- Esbo stad: **Ida Stolt-Haglund**, ersättare Kristina Falkenstedt
- Folkhälsan: **Christina Söderberg**, ersättare Lucia Bigos
- Helsingfors arbis: rektor **Moa Thors**
- Helsingfors stad: **Nina Fabricius**
- Luckan: **Daniela Silén**, ersättare Jessica Lerche
- Nylands arbets- och näringsbyrå: **Vilppu Palmberg**
- Nylands närings-, trafik och miljöcentral: **Auli Vuorela** (Sakkunnig medlem)
- Prakticum: **Pontus Sjöström**, ersättare Lotta Sjöblom

Bilaga 2

De ursprungliga målsättningarna för SFX och hur de förverkligats, i korthet

1) 20 elever avlägger 2 examensdelar av närvårdarutbildningen och uppnår c- nivå i svenska	Målsättningen att avlägga 2 examensdelar förverkligades för 6 personer. Målsättningen om att uppnå en C-nivå i svenska sänktes i början av projektet till B-nivå, och denna uppnåddes av 5 personer.
2) Försnabba vägen in i arbetslivet och skapa en rekryteringskanal till en arbetsmarknad som lider av arbetskraftsbrist	Målsättningen har uppnåtts för flera av de studerande som deltog i utbildningen, eftersom de erbjudits jobb på de arbetsplatser där de praktiserade.
3) Ge verktyg för arbetsgemenskaperna på svenskspråkiga daghem att kunna integrera invandrare på arbetsplatsen.	Målsättningen har uppnåtts i form av en handbok för arbetsgemenskaper som inkluderar invandrare med svaga kunskaper i svenska har utarbetats inom ramen för projektet. Däremot hade många arbetsplatser önskat mera hjälp och handledning.
4) Utveckla Praktikums lärare i att handleda invandrare i studierna	Målsättningen kan sägas ha uppnåtts delvis; bland de lärare som deltagit känner vissa att de fått bättre verktyg för att arbeta med invandrare och andra inte. Någon gedigen utbildning för SFX-lärare ordnades inte; däremot hölls en fortbildning i Klarspråk (oktober 2017).
5) Utveckla Arbis språkutbildning	Målsättningen har uppnåtts i och med vidareutvecklingen av både vårdsvenska och businesssvenska.
6) Utveckla mentorverksamhet som stöd i studier	Ur Luckans synvinkel har målsättningen uppnåtts: sju lyckade mentor-adeptpar verkställdes inom ramen för SFX.
7) Förankra utbildningsmodellen och finansieringen för framtiden	Målsättningen har uppnåtts bristfälligt. Något dokumenterat förslag (så som en studieplan) har inte utvecklats eller diskuterats med myndigheter. Enligt vad Magma erfar har heller inte eventuella finansieringsmodeller diskuterats. Inom Practicum fortgår dock arbetet inom Push.

<p>8) Utreda fler yrkesinriktningsmöjligheter utgående från projektets erfarenheter</p>	<p>Målsättningen har uppnåtts bristfälligt. Prakticum har utvecklat Push som en form av fortsättning på SFX. Via Push kan studerande bekanta sig med olika utbildningsalternativ. Likaså erbjuder Arbis nu både vårdsvenska och businessvenska. Båda delar kan ses som en vidareutveckling av SFX. Däremot har inte SFX som modell utvecklas för flera yrkesinriktningar.</p>
<p>9) Öka delaktigheten i samhället, öka kunskap om den finländska arbetsmarknaden</p>	<p>Målsättningen har uppnåtts för de studerande som aktivt deltagit i utbildningen.</p>
<p>10) Ge färdigheter för eleven att arbeta inom den svenska dagvården och social- och hälsovårdssektorn</p>	<p>Målsättningen har uppnåtts gällande de studerande som aktivt deltagit i utbildningen, till den grad det är möjligt att förverkliga inom 1,5 år.</p>
<p>11) Utveckla hej.fi med material från projektet</p>	<p>Målsättningen frångicks under projektets gång och har inte uppnåtts.</p>